

Læreplan i norsk

Om faget

Fagets relevans

Norsk er et sentralt fag for kulturforståelse, kommunikasjon, dannelse og identitetsutvikling. Å lære faget norsk handler om å forstå og studere språket i bruk. Elevene skal utvikle språk for å tenke, kommunisere og lære. Faget bidrar til at elevene får tilgang til kulturens tekster, sjangre og språklige mangfold, og det ruster dem til å delta i demokratiske prosesser. Norskfaget forbereder elevene på et moderne arbeidsliv som stiller krav til variert kompetanse i lesing, skriving og muntlig kommunikasjon.

Kjerneelementer i faget

Tekst i kontekst

Elevene skal lese tekster for å få estetiske opplevelser, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser. Norskfaget bygger på et utvidet tekstbegrep der elevene skal lese og oppleve tekster som kombinerer ulike modaliteter. De skal utforske og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, svensk, dansk og i oversatte tekster fra samisk og andre språk. Tekstene skal knyttes både til kulturhistorisk kontekst og elevenes egen samtid.

Kritisk tilnærming til tekst

Elevene skal kunne reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har. De skal kunne bruke og variere språklige og retoriske virkemidler hensiktsmessig i egne muntlige og skriftlige tekster. De skal utøve digital dømmekraft og opptre etisk og reflektert i kommunikasjon med andre.

Muntlig kommunikasjon

Elevene skal få oppleve glede ved å uttrykke og utfolde seg muntlig. De skal lytte til og bygge på andres innspill i faglige samtaler. De skal presentere, fortelle og diskutere på hensiktsmessige måter både spontant og planlagt, foran et publikum og med bruk av digitale ressurser.

Skriftlig tekstsaking

Elevene skal få oppleve glede ved å skape tekster. De skal kunne skrive på hovedmål og sidemål i ulike sjangrer og med ulike formål, og kombinere skrift med andre uttrykksformer. De skal kunne vurdere andres tekster og bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger.

Språket som system og mulighet

Elevene skal utvikle kunnskaper om og et begrepsapparat for å beskrive grammatiske og estetiske sider av språket. De skal beherske etablerte språk- og sjangernormer, men også kunne leke, utforske og eksperimentere med språket på kreative måter.

Språklig mangfold

Elevene skal ha kunnskap om dagens språksituasjon i Norge og utforske dens historiske bakgrunn. De skal ha innsikt i sammenhengen mellom språk, kultur og identitet og kunne forstå egen og andres språklige situasjon i Norge.

Fagspesifikk tekst om hvordan verdigrunnlaget synliggjøres i faget

Demokrati, fellesskap og mangfold er grunnleggende verdier i samfunnet vårt. Å kunne orientere seg kritisk og konstruktivt i en mangfoldig språk- og mediekultur står sentralt i norskfaget og er avgjørende for identitetsutvikling og sosial læring og for å utvikle fullverdig medborgerskap. I norskfaget står kulturelt og språklig mangfold i et spenningsforhold til nasjonal kulturarv. Dette spenningsforholdet skaper felles referanserammer, samtidig som det gir rom for ulike perspektiver, uttrykksformer og ideer. Evnen til å stille spørsmål, utforske og eksperimentere er viktig for elevers dybdelæring. Et godt språklig fundament er en forutsetning for å utvikle engasjement, utforskertrang og skaperglede. Norskfaget bygger på at elevene skal utforske og reflektere kritisk over språk, tekst og kultur.

Tverrfaglige temaer i faget

Bærekraftig utvikling

Gjennom arbeid med norskfaget utvikler elevene kunnskap om hvordan tekster framstiller samspillet mellom mennesket og dets livsbetingelser lokalt, nasjonalt og globalt. Gjennom fagets tekstmangfold, kritisk lesing og dialog kan elevene utvikle forståelse for grunnleggende dilemmaer og utviklingstrekk i samfunnet og evne til å handle og påvirke gjennom språket.

Folkehelse og livsmestring

Gjennom arbeid med norskfaget utvikler elevene evnen til å uttrykke seg skriftlig og muntlig. Dette gir grunnlag for å kunne gi uttrykk for egne følelser, erfaringer og meninger, noe som er viktig for psykisk helse og livsmestring. Litteraturen kan både bekrefte og utfordre elevenes selvilde og dermed bidra til deres identitetsutvikling.

Demokrati og medborgerskap

Gjennom arbeid med norskfaget utvikler elevene muntlige og skriftlige retoriske ferdigheter for å delta i samfunnsdebatten. De utvikler også kompetanse i kritisk vurdering av tekst. Dette er viktig for å holde seg informert og gjøre seg opp egne meninger. Lesing av litteratur gir elevene erfaring med å leve seg inn i og forstå andre menneskers livssituasjon og perspektiver.

Grunnleggende ferdigheter i faget

Å kunne lese

Å kunne lese i norsk går fra den grunnleggende avkodingen og forståelsen av enkle tekster til å lese ulike typer tekster og med ulike formål. Norsk har særlig ansvar for å utvikle kompetanse i lesestrategier, skjønnlitterær lesing og kritisk vurdering av tekst.

Å kunne skrive

Å kunne skrive i norsk går fra den grunnleggende skriveopplæringen til å planlegge, utforme og bearbeide tekster som er tilpasset formål, medium og mottaker. Norsk har særlig ansvar for at elevene utvikler kompetanse i skrivestrategier, rettskriving, tekstopbygging og kreativ skrive.

Muntlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter i norsk er å kunne samhandle med andre gjennom å lytte, fortelle og samtale og å uttrykke seg hensiktsmessig i ulike spontane og forberedte muntlige kommunikasjonssituasjoner. Norsk har særlig ansvar for å utvikle kunnskap om talespråket, muntlige sjangrer og retoriske strategier.

Å kunne regne

Regning i norsk innebærer å kunne lese og forstå tekster som inneholder tall, størrelser eller geometriske figurer.

Digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter i norsk er å kunne finne, vurdere og bruke digitale kilder og å kunne skape multimodale tekster.

Kompetansemål

Etter 2. årstrinn

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- lytte til tekster på bokmål og nynorsk og samtale om dem
- lytte til andre og ta ordet etter tur i samtaler
- bearbeide tekstopplevelser i samtaler, lek, rollespill og tegning
- beskrive og fortelle muntlig og skriftlig
- lage tekster som kombinerer skrift og bilder på en lekende og utprøvende måte
- skrive setninger med store og små bokstaver, punktum, spørsmålstegn og utropstegn
- skrive for hånd og med tastatur
- leke med rim, rytme, språklyder og stavelser
- vise forståelse for sammenhengen mellom språklyd og bokstav
- trekke språklyder sammen til ord
- lese store og små bokstaver
- lese med sammenheng og forståelse digitalt og på papir
- utforske og samtale om opphavet og betydningen til ord og uttrykk

- beskrive hvordan ord vi bruker, kan påvirke andre
- utforske og samtale om eget talespråk

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Elevene viser kompetanse i norsk etter 2. årstrinn når de bruker det muntlige språket i lek og samhandling, og når de anvender språket til å bearbeide tekstopplevelser. Elevene viser forståelse for sammenhengen mellom språklyd og bokstav når de prøver ut skriving av ord og setninger og leser ord og enkle tekster med flyt. Videre viser elevene kompetanse når de kan undre seg over og utforske betydningen av ord og uttrykk i kjente og ukjente situasjoner. Læreren skal legge vekt på oppgaver som åpner for dyp læring der elevenes kompetanse kommer til syne på ulike måter, gjennom et variert sett av både muntlige og skriftlige vurderingssituasjoner.

Etter 4. årstrinn

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- lytte til og lese tekster på bokmål og nynorsk og samtale om tekstenes mening og relevans for eleven
- utforske tekster gjennom samtale, skriving og dramaaktiviteter
- lese tekster med flyt og forståelse av innhold og formål
- samtale om forskjellen mellom meninger og fakta i tekster
- velge bøker fra biblioteket ut fra egne interesser og leseferdigheter
- holde muntlige presentasjoner
- beskrive, fortelle og argumentere muntlig og skriftlig
- lage tekster som kombinerer ulike modaliteter
- skrive med funksjonell håndskrift
- skrive ulike typer setninger med komma og andre skille tegn
- utforske og samtale om forskjeller og likheter mellom talespråk og skriftspråk
- utforske og samtale om hvordan ord er bygget opp av meningsbærende elementer
- bruke metaspråk om bøyning av verb, substantiv og adjektiv
- reflektere over hvordan språkbruk tilpasses ulike situasjoner
- anerkjenne og utforske klasserommets språklige mangfold

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Elevene viser kompetanse i norsk etter 4. årstrinn når de bruker det muntlige språket i spontane og forberedte situasjoner, og deltar aktivt i samhandling. Elevene viser kompetanse ved å beskrive, fortelle og argumentere muntlig og skriftlig og ved å kombinere ulike modaliteter. Videre viser elevene kompetanse når de leser tekster med flyt og forståelse, og når de reflekterer over hvilken mening og relevans teksten har for dem. Elevene kan reflektere over og samtale om forskjeller mellom muntlig og skriftlig framstilling. Læreren skal legge vekt på oppgaver som åpner for dyp læring der elevenes kompetanse kommer til syne på ulike måter, gjennom et variert sett av både muntlige og skriftlige vurderingssituasjoner.

Etter 7. årstrinn

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- lese tekster på bokmål, nynorsk og i oversettelse fra samisk og reflektere over innhold og form i disse
- utforske og formidle tekster gjennom å opptre i roller
- vurdere hva som er fakta og fiksjon i tekster
- vurdere kilders pålitelighet og vise til kilder i egne tekster
- anerkjenne og videreutvikle innspill fra andre og begrunne egne standpunkt
- presentere fagstoff muntlig med og uten digitale verktøy
- arbeide kreativt i utformingen av muntlige og skriftlige tekster i ulike sjangrer
- informere, argumentere og fortelle muntlig og skriftlig
- skrive med flyt på tastatur
- skrive tekster med tydelig struktur og mestre sentrale regler for ortografi, ordbøying og tegnsetting
- gi og få respons i skriveprosesser
- bruke kunnskap om ordklasser og syntaks i samtale om egne og andres tekster
- utforske og bruke språklige virkemidler og ulike modaliteter i egen tekstsaking
- gjenkjenne stammen i ord og beskrive endring i betydning når man legger til for- og etterstavelser
- samtale om forskjeller og likheter mellom målformene og utforske skriving på sidemålet
- utforske språklig mangfold i nærmiljøet og samtale om språklige forskjeller og likheter
- utforske og reflektere over sammenhengen mellom språk og identitet

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Elevene viser kompetanse i norsk etter 7. årstrinn når de leser, formidler og reflekterer over teksters innhold og form. De bruker ulike modaliteter og språklige virkemidler i utformingen av spontane og forberedte muntlige og skriftlige tekster. Elevene skal kunne samtale om forskjeller og likheter mellom målformene og mellom varieteter i det språklige mangfoldet i nærmiljøet. Videre viser elevene kompetanse når de reflekterer over sammenhengen mellom språk og identitet og når de anerkjenner andres meninger og begrunner egne standpunkt. Læreren skal legge vekt på oppgaver som åpner for dyp læring der elevenes kompetanse kommer til syne på ulike måter, gjennom et variert sett av både muntlige og skriftlige vurderingssituasjoner.

Etter 10. årstrinn

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk og kunne sammenligne og tolke tekstene ut fra historisk kontekst og elevens samtid
- delta i diskusjon og samtale om tekst med bruk av fagspråk
- bruke dramaaktiviteter til å uttrykke opplevelser og tolkninger av tekster
- planlegge og gjennomføre ulike former for faglige presentasjoner og framføringer med og uten bruk av digitale verktøy
- informere, fortelle, argumentere og reflektere muntlig og skriftlig
- skrive tekster med funksjonell tegnsetting og mestre ortografi og ordbøying på hovedmål og sidemål
- bruke metaspråk om setningsoppbygning og ulike setningstyper i samtale om og bearbeiding av tekster
- beherske etablerte sjangernormer og eksperimentere med sjangrer på kreative måter
- lage multimodale tekster og reflektere over valg av modaliteter
- bruke kilder på en kritisk måte og mestre sitattekniikk
- gjenkjenne og bruke språklige virkemidler og retoriske appellformer
- forklare den historiske bakgrunnen for de to målformene og statusen til de offisielle språkene i Norge
- utforske og reflektere over språklig mangfold i Norge

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Elevene viser kompetanse i norsk etter 10. årstrinn når de begrunner egne standpunkt, utdyper innspill fra andre og bruker språklige virkemidler i utformingen av spontane og forberedte muntlige og skriftlige tekster i ulike sjangrer og med ulike modaliteter. Elevene viser kompetanse når de anvender ulike strategier for å uttrykke seg i muntlige sammenhenger, leser tekster på bokmål og nynorsk og skriver i ulike sjangere på hovedmål og sidemål. Læreren skal legge vekt på oppgaver som åpner for dyp læring

der elevens kompetanse kommer til syne på ulike måter, gjennom et variert sett av både muntlige og skriftlige vurderingssituasjoner. I halvårsvurderingen for 8. og 9. trinn skal læreren sette én karakter i norsk muntlig og én karakter i norsk skriftlig. Karakteren i norsk skriftlig skal settes på grunnlag av vurderingssituasjoner i både hovedmål og sidemål. Etter 10. årstrinn skal eleven ha standpunktkarakter i norsk muntlig, norsk hovedmål og norsk sidemål. Læreren skal sette standpunktkarakterer i hovedmål og sidemål ut fra en helhetsvurdering som er basert på et bredt utvalg elevtekster.

Etter Vg2 yrkesfag

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- uttrykke seg muntlig og skriftlig i relevante sjangrer fra eget utdanningsprogram
- bruke presis og relevant fagterminologi til å presentere, forklare og dokumentere faglige emner og arbeidsprosesser fra eget utdanningsprogram
- lese fagtekster fra eget utdanningsprogram på hensiktsmessige måter
- reflektere over innhold, form og formål i skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål, nynorsk og i oversettelse fra samisk
- reflektere over hvordan samtidstekster framstiller kulturmøter
- bruke kunnskap om retoriske appellformer og språklige virkemidler til å reflektere kritisk over sakprosaetekster
- lytte til og vise åpenhet for andres argumentasjon og bruke retoriske appellformer i diskusjoner
- kombinere virkemidler og uttrykksformer kreativt i egen tekstsaking
- sammenligne særtrekk i norsk med samisk og andre språk og utforske hvordan språklige møter skaper språkending
- skrive tekster på hovedmålet med god tekstbinding, ortografi og tegnsetting
- bruke ulike informasjonskilder på en kritisk og selvstendig måte og mestre reglene for kildebruk
- vurdere og revidere egne tekster ut fra tilbakemeldinger og faglige kriterier

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Elevene viser kompetanse i norsk etter Vg2 yrkesfag når de bruker relevant fagspråk til å presentere norskfaglige og tverrfaglige tema. De kan kommunisere presist og forståelig muntlig og skriftlig i ulike sjangere. I samtaler og diskusjoner kan elevene begrunne egne standpunkt, argumenterer selvstendig og saklig og anerkjenner andres argumenter. Videre viser elevene kompetanse når de kombinerer virkemidler og modaliteter kreativt og reflekterer kritisk over tekst og kildebruk. Læreren skal legge vekt på oppgaver som åpner for dyp læring der elevenes kompetanse kommer til syne på ulike måter, gjennom et variert sett av både muntlige og skriftlige vurderingssituasjoner med relevans for eleven. Læreren skal sette én standpunktkarakter, der elevens skriftlige og muntlige kompetanse vektas likt.

Etter Vg1 studieforberedende

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- skrive fagartikler om norskfaglige eller tverrfaglige emner
- forklare hvordan referent- og setningskoblinger skaper sammenhenger mellom setninger
- presentere norskfaglige og tverrfaglige emner muntlig med eller uten digitale verktøy
- reflektere over innhold, form og formål i skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål, nynorsk og i oversettelse fra samisk
- reflektere over hvordan samtidstekster framstiller kulturmøter
- bruke kunnskap om retoriske appellformer og språklige virkemidler til å reflektere kritisk over sakprosaetekster
- lytte til og vise åpenhet for andres argumentasjon og bruke retoriske appellformer i diskusjoner
- kombinere virkemidler og uttrykksformer kreativt i egen tekstsaking
- sammenligne særtrekk i norsk med samisk og andre språk og utforske hvordan språklige møter skaper språkendring
- skrive tekster med god tekstbinding, ortografi og tegnsetting
- bruke ulike informasjonskilder på en kritisk og selvstendig måte og mestre reglene for kildebruk
- vurdere og revidere egne tekster ut fra tilbakemeldinger og faglige kriterier

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Elevene viser kompetanse i norsk etter Vg1 studieforberedende når de i samtaler og diskusjoner begrunner egne standpunkt, argumenterer selvstendig og saklig og anerkjenner andres argumenter. De kan bruke retoriske appellformer i diskusjoner og presentere norskfaglige og tverrfaglige emner på ulike måter. Videre viser elevene kompetanse i norsk når de skriver tekster i ulike sjangere på hovedmål og sidemål. Dette innebærer blant annet at elevene kan skrive artikler om norskfaglige eller tverrfaglige emner. Videre kan de kommentere sider ved innhold, form og formål i ulike tekster, kombinere virkemidler og uttrykksformer kreativt og bruke relevant fagspråk til å reflektere kritisk over sakprosaetekster. Læreren skal legge vekt på oppgaver som åpner for dyp læring der elevenes kompetanse kommer til syne på ulike måter, gjennom et variert sett av både muntlige og skriftlige vurderingssituasjoner. I halvårsvurderingen for Vg1 skal læreren sette én karakter i norsk muntlig og én karakter i norsk skriftlig. Karakteren i norsk skriftlig skal settes på grunnlag av vurderingssituasjoner i både hovedmål og sidemål.

Etter Vg2 og Vg3 - studieforberedende

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- gjøre greie for innhold, form og formål i et utvalg norrøne tekster i oversettelse og sammenlikne med tekster fra nyere tid

- reflektere over hvordan tekster fra 1500-, 1600- og 1700-tallet forholder seg til litterære tradisjoner, og vurdere om tekstene er aktuelle i dag
- analysere og tolke skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk fra 1800-, 1900- og 2000-tallet
- gjøre greie for hvordan tekster fra 1800- og 1900-tallet forholder seg til litterære tradisjoner, og sammenlikne disse med tekster fra nyere tid
- analysere og tolke svenske og danske tekster i originalspråk og sammenlikne med relevante norske tekster
- skrive essay som prøver ut tanker og ideer fra tekster
- skrive retoriske analyser av sakprosaetekster
- skrive fagartikler som greier ut og drøfter norskfaglige emner
- skrive tekster med presist og nyansert ordforråd, god tekstbinding og korrekt tegnsetting på hovedmål og sidemål
- bruke fagkunnskap i samtaler og muntlige presentasjoner om norskfaglige emner
- argumentere faglig i spontane og forberedte diskusjoner
- bruke kunnskap om grammatikk, tekst og sjanger til å forbedre egne tekster
- analysere modaliteter i ulike medier og samspillet mellom dem
- bruke metaspråk til å beskrive særtrekk ved norsk sammenlignet med svensk, dansk og norrønt
- forklare hva som særpreger språksituasjonen og språkpolitikken i Norge sammenlignet med andre land i Norden
- gjøre greie for språklige endringer i Norge i dag og diskutere sammenhenger mellom språk, kultur og identitet

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Elevene viser kompetanse i norsk når de kan drøfte norskfaglige emner, tolke tekster, bruke relevant fagspråk og reflektere kritisk og selvstendig rundt faglige spørsmål. I norsk muntlig viser elevene kompetanse når de kan bruke norskfaglige kunnskaper og ferdigheter i diskusjoner, samtaler og ulike former for presentasjoner, både i spontane og planlagte situasjoner. Læreren skal legge til rette for at elevene får utvikle og vise kompetansen sin gjennom ulike muntlige vurderingssituasjoner. I norsk skriftlig viser elevene kompetanse når de kan skrive tekster i ulike sjangere på hovedmål og sidemål. Læreren skal legge vekt på oppgaver som åpner for dyp læring der elevenes kompetanse kommer til syne på ulike måter, gjennom et variert sett av både muntlige og skriftlige vurderingssituasjoner.

I halvårsvurderingen for Vg2 skal læreren sette én karakter i norsk muntlig og én karakter i norsk skriftlig. Karakteren i norsk skriftlig skal settes på grunnlag av vurderingssituasjoner i både hovedmål og sidemål. I halvårsvurderingen for Vg3 skal læreren sette én karakter i norsk muntlig, én karakter i norsk sidemål og

én karakter i norsk hovedmål. Etter Vg3 skal eleven ha standpunktkarakter i norsk muntlig, norsk hovedmål og norsk sidemål. Læreren skal sette standpunktkarakterer i hovedmål og sidemål ut fra en helhetsvurdering som er basert på et bredt utvalg elevtekster. Etter Vg3 skal elevene ha obligatorisk eksamen i norsk hovedmål og trekkeksamen i norsk sidemål og norsk muntlig.

Vurdering

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Opplæringen og vurderingen i faget skal være i tråd med overordnet del av læreplanverket. Læreren skal gjennom sin vurderingspraksis støtte opp under elevens dybdelæring, motivasjon og mestring.

Kompetansemålene er grunnlaget for vurdering i faget. Kompetansemålene skal forstås i lys av formålsparagrafen i opplæringsloven, overordnet del og teksten Om faget.

Elevene skal medvirke i egen læring. De skal få muligheten til å vise kompetansen sin på ulike måter, reflektere over læringen og delta aktivt i vurderingen av eget arbeid. Læreren skal støtte og veilede eleven til å kunne sette seg mål og vurdere egen utvikling.

Underveisvurderingen i fag skal brukes som et redskap i læreprosessen, gi grunnlag for tilpasset opplæring og bidra til at eleven øker kompetansen sin i faget. Den kompetansen eleven har vist underveis i opplæringen, er en del av grunnlaget for vurderingen når standpunktkarakteren i fag skal fastsettes.

I standpunktvurderingen skal læreren vurdere den samlede kompetansen i faget. Vurderingsgrunnlaget skal ivareta bredden i kompetansemålene i læreplanen. Eleven skal være kjent med hva det blir lagt vekt på i fastsettingen av standpunktkarakteren.

Sluttvurdering

I oppdragsbrev 32-18 fastslår Kunnskapsdepartementet at sluttvurderingen i faget ikke skal endres. Læreplangruppen får kun komme med anbefalinger som angår antall karakterer i underveisvurderingen. Læreplangruppen anbefaler at antall karakterer i underveisvurderingen i norskfaget på ungdomstrinnet samt på Vg1 og Vg2 reduseres til to: én karakter i norsk muntlig og én i norsk skriftlig.